

V predchádzajúcom mimoriadnom čísle časopisu Solas sme písali o Darwinovom úspechu a popularite, ktorú si jeho učenie o vzniku druhov prírodným výberom získalo (*Evolučné učenie – stručný historický prehľad*

,
Solas

, 5. mimoriadne číslo, december 2015, str. 1-7). Darwin dúfal, že budúcnosť prinesie dôkazy v prospech jeho učenia o prírodnom výbere ako motore evolúcie živých organizmov.

Prešlo už viac ako 150 rokov odvtedy, ako Darwin publikoval svoje učenie, a tak sa pýtame: *Naplnilo sa Darwinovo očakávanie? Aké je súčasné vedecké poznanie v otázke pôvodu rozmanitosti živočíšnych druhov? Aká je dnes situácia v materialistickom svetonázore?*

Darwin svoje učenie publikoval v práci THE ORIGIN OF SPECIES BY MEANS OF NATURAL SELECTION (London, John Murray, 1859). V jeho dobe v biológii existovali tri prevládajúce svetonázory (tradície): aristotelovský, novoplatónsky a mechanistický. Darwin bol pevne zakotvený v mechanistickom svetonázore.

Darwin svojou prácou, svojím učením, priniesol do vedy novú teóriu poznania, ktorá v skutočnosti v porovnaní s jeho predchodcami (a aj súčasníkmi) vedu obmedzovala len na mechanistické vysvetlenie a ktorou ukázal nepotrebnosť aristotelovskej a novoplatónskej tradície. Od Darwina už príroda nebola chápaná ako hotový stroj, ale ako neukončený proces, ktorý bol síce mechanistický, ale sa vytváral a riadil svojou vlastnou silou – čo vylúčilo potrebu vonkajšieho inžiniera či Stvoriteľa.

Jeho učenie o prírodnom výbere je neúprosne materialistické. Koncom 19. storočia aj mechanistická tradícia (svetonázor), v ktorej sa Darwin nachádzal, už bola radikálne materialistická a dnes je označovaná ako *mechanistický materializmus*. Živé veci zobrazovala ako automaty vo svete prísne riadenom prírodnými zákonmi – bez akéhokoľvek účelu, bez Boha a bez akéhokoľvek významu (zmyslu), ktorým by bol charakterizovaný ľudský život. (Pozri citovaný článok v *Solas*, 5. mimoriadne číslo alebo jeho rozšírenú verziu, ktorá sa nachádza na adrese v poznámke a) .)

Materializmus ako postoj k chápaniu sveta bol vlastný rôznym myšlienkovým prúdom už v dávnej minulosti, avšak systematickú filozofickú podobu mu dal až marxizmus, a to najmä zásluhou F. Engelsa (*Dialektika prírody*) a V. I. Lenina (*Materializmus a empiriokriticizmus*), ktorí vytvorili tzv.

historický

a

dialektický materializmus

ako kompaktné učenie o evolúcii (vývoji) prírody a ľudskej spoločnosti. Tým sa materializmus výrazne etabloval na svetonázor. Darwinovo učenie sa v plnosti stalo súčasťou dialektického (a aj historického) materializmu, a tým aj súčasťou tohto svetonázoru a až dodnes je paradigmou vo vede a spoločnosti. Darwinovo učenie o vzniku druhov prírodným výberom (alebo aj

biologická evolúcia

) sa vo sfére výskumu živých organizmov stalo akousi korunou evolúcie (a aj materializmu) – a

dnes tvorí základ evolučného učenia. Je organickou súčasťou marxizmu (marxisticko-leninskej filozofie).

Neúspech materializmu

Ako sme uviedli v predchádzajúcom texte a vo vyššie citovanom článku, Darwinovo učenie je súčasťou *materializmu*, *materialistického svetonázoru*; patrí do materialistického chápania sveta a pohľadu naň, podľa ktorého základom všetkého je látka, hmota, ktorá existuje večne a je samobytná, samohybná a samoorganizujúca sa a je nezávislá od akéhokoľvek vedomia

b)

. Podľa tohto pohľadu hmota a príroda (materiálne bytie) je jediná forma existencie a neexistuje žiadne iné bytie odlišné od prírody alebo prírode nadradené. Podľa materializmu teda neexistuje žiaden duchovný svet, žiadne duchovné bytosti, neexistuje Boh.

Zlyhanie Darwinovho učenia a jeho nefunkčnosť najlepšie pochopíme, keď budeme vnímať zlyhanie tej svetonázorovej koncepcie, do ktorej patrí, t. j. materialistického svetonázoru, ako súčasti historického a dialektického materializmu. Pritom dialektický a historický materializmus sú charakterizované ako učenia o obecných zákonoch pohybu a vývoja (evolúcii) prírody, spoločnosti a človeka. Podľa dialektického materializmu príroda, spoločnosť i duchovná realita sú prejavom pohybu (vo všeobecnom zmysle slova) hmoty, v ktorom je možné rozpoznať tri

základné zákony: *jednotu a boj protikladov, prechod kvantít na kvalitu a negáciu negácie.*

Súvis a zhoda Darwinovho učenia a dialektického a historického materializmu

Hromadenie malých zmien v organizme by nakoniec malo podľa Darwina priviesť k vzniku úplne nového druhu živého organizmu. Evolúciu v chápaní dialektického materializmu máme rozumieť nasledovne (citované z internetu): „*Vývoj, je postupnosťou zmien. Je to pohyb, pri ktorom vznikajú nové kvality, vlastnosti, súvislosti – ale aj rozpory, ktoré následne vedú k novým kvantitatívnym zmenám a potom následne k novým kvalitám (resp. v živočíšnej ríši k novým druhom). Pretože vznik každej novej kvality vždy otvára priestor pre ďalšie kvantitatívne zmeny v rámci inej kvality, vývoj (evolúcia) je nekonečným procesom*

“

Darwinovo učenie o hromadení malých zmien vedúcich k vzniku nových druhov je presne to, čo je neskôr v dialektickom materializme formulované ako *zákon prechodu kvantít na kvalitu*, a to je jeden z jeho troch základných zákonov. Podľa dialektických materialistov tento zákon najpodstatnejším spôsobom objasňuje, ako prebieha evolúcia. Ide tu priam o organické prepojenie Darwinovho učenia a dialektického (a nakoniec aj historického) materializmu.

Darwinovo učenie a dialektický materializmus sa v základoch svojho nazerania na svet (svetonázorového pohľadu) úplne zhodujú. Rovnako to platí aj o historickom materializme, podľa ktorého narastanie rozporov medzi výrobnými silami na jednej strane a výrobnými vzťahmi a vlastníckymi pomermi na druhej strane vedie k zmene kvality – zmenia sa výrobné

vzťahy a vlastnícke pomery.

Zlyhanie historického a dialektického materializmu

Marxizmus, ako materialistický (a ateistický) svetonázor, v minulom storočí zlyhal v oboch svojich súčastiach (v dialektickom aj historickom materializme). Zlyhal nielen ako zrealizovaná spoločenská formácia, ale aj pri pokuse zodpovedať otázky nastolené spoločenskou praxou, objavmi v prírodných vedách a pohybom filozofického myslenia. O zlyhaní marxizmu, „pilotného projektu materializmu 20. storočia“, je potrebné hovoriť najmä preto, lebo jeho súčasťou a jedným z jeho pilierov je aj Darwinovo učenie, a preto sa úspechy či neúspechy materializmu ako celku a ako dominantného svetonázoru priamo či nepriamo dotýkajú aj Darwinovho učenia. (Časť textu tohto oddielu je spracovaná podľa publikácie: Kolektív autorů *Filosofický slovník*, 2. rozšířené vydání, Olomouc, 2002.)

Dialektický materializmus sa vo filozofii bytia obmedzil iba na riešenie otázky prvotnosti hmoty a vedomia. Engels, Lenin a sovietski ideológovia z neho vytvorili uzavretý dogmatický systém, ktorý nebol schopný reagovať na zmeny 19. a 20. storočia (spomínaný pohyb vo filozofickom myslení a objavy v prírodných vedách).

Podľa *historického materializmu* sa človek podieľa na spoločenskom pohybe, ktorý v konečnom dôsledku podlieha trom základným dialektickým zákonom (*jedn*
ote a boju protikladov, prechodu kvantity na kvalitu a negácii negácie
). Bezprostredným podnetom k zmene spoločenského zriadenia sú postupné zmeny tzv.
výrobných síl
, ktoré sa dostávajú do rozporu s im zodpovedajúcimi pôvodnými
výrobnými vzťahmi
a
vlastníckymi pomermi
, mocensky obhajovanými (ochraňovanými) vládnuou triedou. Tento rozpor sa v
marxizme-leninizme rieši revolúciou. V nej nová spoločenská trieda, v záujme ktorej je
presadenie nových výrobných vzťahov a tomu zodpovedajúcich vlastníckych pomerov, násilím
likviduje práve vládnuu triedu. Ide o tzv.
triedny boj
a historickí materialisti ho považujú za hybnú silu dejín.

V. I. Lenin si bol istý, že objavil spoločenskú triedu, ktorá je schopná zlikvidovať kapitalizmus a nastoliť výrobné vzťahy, ktoré nebudú založené na vykorisťovaní. Touto spoločenskou triedou a hybnou silou mala byť robotnícka trieda (nevlastník výrobných prostriedkov; proletariát).

Podobne ako dialektický ani historický materializmus ako súčasť toho istého dogmatického systému nebol schopný zachytiť reálny vývoj spoločnosti (napr. rozvoj industriálnej spoločnosti, zmenu v postavení robotníckej triedy). Povrchne riešil (či skôr neriešil) aj iné závažné problémy, a to vlastné aj samotnému socializmu, napr.: odcudzenie a sloboda človeka v rozvinutej industriálnej spoločnosti, duchovná stránku života (náboženstvo).

Spoločensko-ekonomické formácie vládnucej robotníckej triedy sa koncom minulého storočia zrazu zosypali, rozpadli sa. Dnes sme svedkami „dotlievania“ tohto spoločenského systému ako v jednotlivých krajinách sveta, tak aj v mysliach jednotlivcov a naprávania škôd spáchaných diktatúrou proletariátu.

Neúspech Darwinovho učenia

Charles Darwin nebol prvý, kto prišiel s myšlienkou evolúcie života a rozmanitosti druhov. Bol však prvý, kto bol presvedčený, že našiel mechanizmus, ktorý evolúciu uskutočňuje. Podľa neho ním mal byť *prírodný výber*, ktorého základné prvky sú: malé odchýlky (zmeny, mutácie), náhodný pôvod odchýlok, dlhé časové obdobia a mechanický proces výberu (selekcia)

c)

. Evolúcia je primárne založená na prírodnom výbere a mala by prebiehať tak, že najprv vznikne náhodná odchýlka ako východisková „surovina“ a táto je potom podrobená prírodnému výberu.

Problémy Darwinovho učenia

Darwinovo učenie napriek očakávaniu autora a jeho nasledovníkov a vyznávačov dodnes

nenášlo oporu vo vedeckých objavoch a dnes dobre známých vedeckých faktoch. Značné množstvo vedeckých pracovníkov a hnutí odmieta Darwinovo učenie a poukazuje na skutočnosť, že toto učenie nie je schopné vysvetliť pozorované fakty a dať odpovede na otázky vedy 20. storočia, a to ani napriek tomu, že evolúcia (a Darwinovo učenie) je aj v súčasnej vede paradigmou. V nasledovných odsekoch načrtneme problémy darvinizmu. (Pre podrobnejšie štúdium témy pozri portál <http://creation.com/> alebo článok uvedený v poznámke^{d)}.)

Neoverené a neoveriteľné predpoklady a tvrdenia Darwinovho učenia

1. Základný problém Darwinovho učenia (a súčasne základný problém celého materializmu) je ten, že stojí na filozofickom predpoklade, ktorý je vedecky neoverený a neoveriteľný. Je to predpoklad, že pôvodom a správaním sa všetkého je látka, hmota, ktorá existuje večne a je samobytná, samohybná, samoorganizujúca sa a nezávislá od akéhokoľvek vedomia a hmota a príroda (materiálne bytie) je jediná forma existencie a neexistuje žiadne iné bytie odlišné od prírody alebo prírode nadradené.

2. V evolučnom učení (a Darwinovo učenie je článkom v tomto reťazci) sa predpokladá, že všetko vzniklo samo od seba: Z neživej hmoty vznikol život tak, že z nej najprv samovoľne vznikla prvá bunka (!); z nej vznikli jednobunkové organizmy; z jednobunkových organizmov vznikli mnohobunkové organizmy; z bezstavovcov vznikli stavovce; z ľudoopov vznikol človek; z ľudských túžob vznikli náboženstvá, atď. Tieto tvrdenia sa nedajú nijako zdôvodniť a už vôbec nie vedecky dokázať. Darwinizmus vychádza z predstavy (predpokladu) samobytnosti a samoorganizovania sa hmoty.

Neúspech Darwinovho učenia

Neúspech Darwinovho učenia sa dá popísať stručne a zrozumiteľne. Aj keď uvedené dôvody nie sú vyčerpávajúce, sú postačujúce pre odmietnutie tejto paradigmy.

Dôvody neúspechu

Prírodný výber

Prírodný výber je reálny proces, ktorý je zodpovedný za určitú variabilitu a určité zmeny v organizmoch. Zovšeobecnene môžeme povedať, že vytvára variabilitu v rámci druhu. Spôsobuje napríklad zmeny dĺžky srsti, zmeny veľkosti či tvaru zobáka, končatín, zmeny farby, zmeny veľkosti a tvaru tela (už existujúcich údov) a podobne. Typickým príkladom toho, ako funguje, sú rôzne plemená koní či psov, holubov a podobne. Tieto spomenuté plemená sú výsledkom šľachtenia, pri ktorom selekciu (výber) vykonáva človek. V prípade prírodného výberu vo voľnej prírode selekciu riadi tlak životného prostredia, prípadne iné prírodné faktory.

Prírodný výber má však svoje hranice. Nedokáže poháňať biologickú evolúciu od druhu k druhu, od jednobunkovcov po cicavce. Nedokáže to preto, lebo nedokáže vybudovať nové stavebné celky či orgány v organizmoch (nové fenotypické črty). Tieto si vyžadujú veľké bloky nových genetických informácií v DNA a takýto materiál na prácu prírodnému výberu nemá čo poskytnúť, mutácie to nedokážu! Celý nový genetický obsah by musel byť prírodnému výberu poskytnutý naraz a v presne potrebnej štruktúre, pretože v opačnom prípade by ho prírodný výber odstránil. Keď navyše vezmeme do úvahy, že nová fenotypická črta musí byť plne

integrovaná do celého organizmu a plne funkčná, potom je každému genetikovi a makromolekulárnemu biológovi jasné, že neodarvinistický mechanizmus stojaci za biologickou evolúciou – mutácie plus prirodzený výber – je neobhájiteľný a v biologickej evolúcii neudržateľný. A inej alternatívy pre mechanizmus biologickej evolúcie niet!

Chýbajúce prechodové formy vo fosílnom zázname

Vznik prechodových foriem príslušného druhu by mali zabezpečovať malé odchýlky, ku ktorým by malo dochádzať náhodne v priebehu dlhých časových období. Tie odchýlky, ktoré sú funkčné a pre organizmus predstavujú výhodu, prírodný výber zachová. Neúspešné a neužitočné odstráni. Ak by to bolo prebehlo v histórii našej planéty takto, potom by sa bezpodmienečne na každý jeden evolučný pár predchodca–potomok muselo vo fosílnom zázname nachádzať obrovské množstvo fosílií reprezentujúcich reťazec postupných modifikácií od predchodcu k potomkovi. Fosílny záznam však žiadne takéto prechodové formy neobsahuje, nachádzajú sa v ňom organizmy podľa svojich druhov. Dokonca ešte aj tie zriedkavé fosílie, ktoré boli paleontológmi klasifikované (označené) ako prechodové evolučné medzičlánky (napr. *Archaeopteryx*

), boli neskôr preklasifikované – alebo existujú skupiny biológov či paleontológov, ktoré navzájom nesúhlasia a sporia sa o to, ktorý údajný medzičlánok patrí do ktorej údajnej vetvy evolučného vývoja organizmov. Typickým príkladom je domnelá evolúcia vtákov z jašterov. Avšak ani tieto zriedkavé fosílné nálezy medzičlánkov nemenia nič na fakte, že na každý jeden pár predchodca–potomok by malo byť nesmierne množstvo prechodových medzičlánkov reprezentujúcich malé postupné zmeny. Nič z toho sa vo fosílnom zázname nenachádza, čo falzifikuje (vyvracia) predstavu, že fosílny záznam je dôkazom biologickej evolúcie na našej planéte.

Tento fakt je ďalším kameňom úrazu Darwinovho učenia. Ak by fungovala evolúcia a Darwinovo učenie by bolo pravdivé, vo fosílnom zázname by malo existovať veľké a nepreberné množstvo prechodových foriem pre každý druh. Ale ich niet! Niet ani jednej! Všetko, čo sa vo fosílnom zázname nachádza, sú hotové, úplne sformované a vyvinuté druhy, či už žijúce dodnes, alebo medzičasom vyhynuté.

Medzi neživou hmotou a živou bunkou je obrovská priepasť. Rovnako tak aj medzi jednobunkovými a mnohobunkovými organizmami, medzi bezstavovcami a stavovcami, a tak je tomu aj medzi všetkými jednotlivými druhmi. Všetky známe druhy sa vo fosílnom zázname objavujú zrazu a bez akýchkoľvek predchodcov.

Mutácie

To, čo sa dnes vie o mutáciách, je to, že sú prevažne buď neutrálne, alebo skôr škodlivé (vedú k poškodeniu, degenerácii alebo zániku orgánov a k smrti). Mutácie majú skôr sklon vyvolať chyby, choroby a smrť. Existujú aj prospešné mutácie, ktoré sú zodpovedné za zaujímavé javy na úrovni jednotlivých génov, avšak tieto nedokážu naraz vyprodukovať celé bloky DNA potrebných pre kódovanie nových fenotypických črt – potrebných pre vznik nových údov či orgánov s novou funkcionalitou, ako si to vyžaduje evolučné napredovanie od nižšieho druhu k vyššiemu vývojovému druhu. Mutácie nedokážu (!) zabezpečiť to, čo sa od nich v evolúcii požaduje a očakáva, a tým je vznik nových svalových tkanív, ktoré tu predtým neboli; nových tkanív nervovej sústavy, aká tu predtým nebola; vznik celých nových orgánov, ktoré tu predtým neboli (napríklad krídel) a prebudovanie celého organizmu, aby bol napr. schopný lietať. Na to, aby v organizme vzniklo čokoľvek nové, je potrebná nová informácia – obrovské kódujúce bloky v DNA, ktoré sa v predchádzajúcom druhu (v jeho DNA) predtým nenachádzali. A to je ďalší a neprekonateľný problém darvinistickej biologickej evolúcie.

Ďalší problém je ešte všeobecnejší a ešte väčší pre materializmus ako taký. Je ním pôvod informácie! *Odkiaľ pochádza informácia nachádzajúca sa v živých organizmoch (v DNA)?* Nielen, že mutácie nedokážu vytvoriť z existujúcej DNA novú DNA, ktorá by kodovala stavebné plány nových evolučne vyvinutejších organizmov, ale je otázne, odkiaľ sa vzala genetická informácia a ako došlo k existencii DNA ako takej. Odkiaľ sa vzala prvá DNA? Zmysluplná evolučná odpoveď neexistuje! A problém je principiálny. Vo vede sa dnes vie, že hmota je len nosičom informácie – hmota informáciu nevytvára, negeneruje, nie je autorkou, pôvodcom informácie.

Vznik života z neživota

Dodnes neexistuje žiadny zmysluplný evolučný scenár vzniku prvej živej bunky z chemikálií, z neživej hmoty. Všetko, čo sa v tejto otázke evolucionistami predkladá, sú dogmatické a čisto hypotetické tvrdenia odporujúce empirickej vede. (Pre podrobné štúdium o nemožnosti chemickej evolúcie pozri knihu Ch. B. Thaxtona, W. L. Bradleyho, R. L. Olsona^{e)}.)

Pôvod a vznik novej informácie v DNA

K tomu, aby v živom organizme vzniklo čokoľvek nové, museli by v ňom existovať procesy (mechanizmy), ktoré by v živých štruktúrach (v DNA) dokázali generovať nové genetické informácie (genetické kódovanie) potrebné pre vznik nových stavebných blokov nových druhov organizmov prinášajúcich novú funkcionálnu, ktorá tam predtým nebola. To by ale znamenalo, že hmota sama je schopná generovať nové informácie, ako to učí materializmus, podľa ktorého sa hmota organizuje sama. Toto je však v rozpore so súčasným vedeckým poznaním o pôvode informácií.

Z vedeckého výskumu, najmä v oblasti informatiky, je veľmi dobre známe, že informácia v hmote nevzniká. Informácia nevzniká sama od seba! K vzniku informácie je potrebná inteligencia a tam, kde nachádzame informáciu, je prítomná aj inteligencia. Informácia nerozlučne súvisí s inteligenciou. Hmota je len nosič informácie. Vysvetliť pôvod informácie nachádzajúcej sa v molekule DNA prírodnými silami je neprekonateľnou prekážkou pre evolúciu (a materializmus). Materialistická (a evolučná) predstava o samoorganizovaní sa hmoty je v otázke vzniku a pôvodu informácie proti všetkému, čo o informácii vieme, čo súčasné vedecké poznanie poskytuje. Je to neprekonateľná prekážka pre materializmus a nezodpovedateľná otázka pre Darwinovo učenie.

Podobnosť v pretrvavaní Darwinovho učenia s pretrvavaním aristotelovskej tradície v biológii

V súvislosti s povedaným v predchádzajúcich odsekoch sa natíska nasledovná historická paralela:

V období tzv. prvej vedeckej revolúcie (obdobie 16.-17. st.) aristotelovský svetonázor (aristotelovská tradícia, paradigma) bol odmietnutý v astronómii a fyzike, ale v biológii zostal aj naďalej aktuálny – vedecká revolúcia v biológii sa oneskorila, tu prebehla až v 18.-19. storočí.

Filozofia marxizmu ako svetonázor nebola schopná reagovať na aktuálne dianie vo vede a spoločnosti v 19. a hlavne v 20. storočí, zlyhala a skončila. Spoločenské systémy postavené na tomto svetonázore sa rozpadli. Ale evolúcia a hlavne Darwinovo učenie ako svetonázor (paradigma) vo vede, a predovšetkým v biológii, ešte stále pretrvávajú podobne, ako to bolo s oneskorenou vedeckou revolúciou a pretrvávaním aristotelovskej tradície v biológii. Marxizmus ako dominantný svetonázor v prevažnej časti sveta skončil, ale Darwinovo učenie a myšlienka samotnej evolúcie ešte stále pretrvávajú.

Darwinovo učenie, aj keď dnes vedecké fakty poukazujú na jeho nefunkčnosť a neschopnosť vysvetliť to, čo je v súčasnej vede pozorované a známe, je ešte stále paradigma vo výskume živých organizmov. Darwinovo učenie nie je schopné fundovane, vedecky reagovať na aktuálne objavy vo vede, najmä v biochémií. *Dokedy to bude tak? Aký vedecký fakt, aký vedecký objav alebo myšlienkový prúd musí prísť, aby materializmus (a evolúcia a Darwinovo učenie spolu s ním) ako paradigma definitívne skončil? Alebo to bude tak, že príde ešte oveľa väčší blud, ktorý materializmus odstráni tým, že ho pohltí?*

a) Rozšírená verzia článku Evolučné učenie – stručný evolučný prehľad sa nachádza na adrese:

<http://drahoslav.solas.sk/clanky/stvorenie-a-veda/evolucne-ucenie---strucny-historicky-pohlad>.

b) Pozri ľubovoľnú učebnicu marxizmu alebo heslá materializmus, dialektický materializmus, hmota a pod. na internete, alebo publikáciu Kolektív autorů, Filosofický slovník, Olomouc 2002.

c) Prvenstvo myšlienky prírodného výberu ako motoru evolúcie sa prisudzuje Darwinovi. Existujú však indície a práce, podľa ktorých to bolo inak. Napr. v článku Jerry Bergmana Evolutionary naturalism: an ancient idea (v angličtine) na adrese:

<http://creation.com/evolutionary-naturalism-an-ancient-idea> sa uvádza, že Alfred Russell Wallace poslal v r. 1858 Darwinovi kópiu svojho článku, v ktorom popisuje svoj nezávislý objav fungovania evolúcie prírodným výberom.

d) Pozri článok Vyvrátenie evolúcie (Refuting Evolution) v slovenčine na adrese:

<http://blog.solas.sk/2015/12/14/vyvratenie-evolucie-refuting-evolution/#more-554>

e) Charles B. Thaxton, Walter L. Bradley, Roger L. Olson Tajemství vzniku života (Kritická

analýza současných teórií), Návrat domů, Praha 2003.